

2.2. Az 1991-es Alkotmány vitája*

Az alaptételek megvitatása

I. fejezet

2.2.1. Az Alkotmányterv-szerkesztő Bizottság előadójának felszólalása

Ioan Deleanu úr:

Tisztelt Alkotmányozó Gyűlés!

Ritkán történik meg, nagyon ritkán, hogy az alkotmányt létrehozó hatalomnak - melynek önzetlen törekvése, hogy annak a népnek a hivatását, melynek köréből származik beteljesítse - már pályája kezdetén megadasson az esély, hogy teljesen különböző gazdasági, politikai, társadalmi vagy jogi szabályok bevezetése által a történelem színpadán fennmaradjon.

Románia Alkotmányozó Gyűlésének megadatott ez a lehetőség, mégpedig azért, hogy a román nép az emberiség legszébb erkölcsi vívmányát - a forradalmat - ültette gyakorlatba.

Ennek a Gyűlésnek tehát egyedülálló és mélységesen hazafias történelmi feladata van, tagjainak politikai és erkölcsi felelőssége pedig hatalmas.

A most megszülető Alkotmány vázlatának első fejezete alaptörvényeket tartalmaz, melyek vezérfonalai lesznek a javasolt szabályozás egészének.

Az Alkotmányterv-készítő Bizottság szándéka elsősorban az volt, hogy definiálja a román állam alkotóelemeit: a nemzetet, területet, a politikai és jogi szervezeteket, illetve a közhatalmat, és meghatározza ezek alapvető sajátosságait.

Az állam lélektani dimenziójának szemszögéből nézve a nemzet nem kizárólagosan etnikai vagy biológiai jelenség, hanem a történelmi múltat, a hagyományt, az életformát, a nyelvi és kulturális összetartozást, a generációk genetikai kapcsolatát és a román nemzetállam kialakulására és felemelkedésére vonatkozó eszmények összefüggését egységbe foglaló és értelmező jelenség. A nemzeti érzés ilyen értelemben az állam összetartó erejének és állandóságának a leghatékonyabb kovása.

A terület sem értelmezhető az állam egyszerű földrajzi dimenziójaként, ellenkezőleg, politikai funkciókkal rendelkezik, többek között például a nemzetet a konkrét realitások síkjára helyezi át, biztosítja a nemzeti függetlenséget, megteremti az egyén és a közösség anyagi létének biztonságát, kijelöli a közigazgatási hatóságok előjogait.

A nemzeti szuverenitás, az államhatalom vezető szerepének és függetlenségének a kifejezőjeként a nép tulajdona. Ilyen értelemben tehát egységes, elidegeníthetetlen, oszthatatlan és elévülhetetlen.

A nép, mint a hatalom egyetlen, kizárólag szuverén és teljesjogú birtokosa, képviselőszervein keresztül és népszavazás által gyakorolja hatalmát. Ilyen értelemben, nem csak a nép korlátlan hatalmának szent elve valósul meg, de az egyenes és a képviseleti demokrácia összefonódásának követelménye is.

A társadalom politikai szerveződése legkevesebb két alappillérre támaszkodik.

Az egyik a hatalom előjogainak felosztása, az állami szervek viszonylagos autonómiája és kölcsönös összefüggése annak érdekében, hogy a közigazgatási hatóságok egyike se törekedhessen korlátlan hatalomra, vagy ne térjen el a voluntarizmus, illetve az arrogancia felé.

A másik a demokratikus jogállam megalkotása, melyben a legfőbb érték az emberi méltóság, az állampolgári és szabadságjogok, a polgárok személyiségének szabad kiteljesedése, az alkotmányos rend, a jogegyenlőség, az igazságszolgáltatás, a politikai pluralizmus.

Az állam társadalmi alapjainak meghatározásakor le kell szögezni, hogy egyetlen, valamelyik társadalmi kategóriát a többi fölé helyező kiváltság sem engedhető meg. Ezzel megszűnnek a társadalmi osztályok közötti önkényes értékrendbeli tagozódások, a társadalmi vezetésben az elzárkózás, a különböző személyi kategóriák kiközösítése.

Ilyen szempontból a megmaradás és fejlődés lényegbevágó feltételei a következők: kölcsönös segítségnyújtás és az összes társadalmi kategória együttműködése, valamint összefogásuk a "közös Jó" érdekében.

A közös jó fogalma azért létezik, hogy a társadalom minden tagjának érdekeit és törekvéseit kielégítse; ezt a fogalmat a közös tevékenységek irányításának elve szerint kell értelmezni.

A közös jó formai elemei a társadalmi rend és az igazságszolgáltatás. Anyagi összetevői pedig a közösség jóléte, az a természetes közeg, amelyben a közösség létezik, a társadalmi béke és biztonság, az erkölcsös jellem és a civilizáló környezet.

A közös jó összevont fogalmán belül megtaláljuk az állam alapvető cselekvési irányvonalait.

A jövő jogi intézményének alapvető belső logikáját követve, az államrendszer megjelölésével egy időben, javaslat született az uralmon levő köztársasági kormányforma szentesítésére is.

Mint jól tudjuk, ez sokat vitatott kérdés. Az 1947 előtti három román Alkotmány során létrejött formális tradíció, valamint a román politikai és filozófiai gondolkodásból származó hagyomány közül az Alkotmánytervező Bizottság tagjainak túlnyomó többsége a másodikat választotta. Az opció tekintetében nem elhanyagolható azonban az a tény sem, hogy az 1947. december 30-án életbe lépett 363-as Törvény értelmében tudomásul vették a király és utódjai lemondását, hogy az 1990-es 92. számú törvényerejű rendelet során szentesítették a köztársasági kormányformát, valamint, hogy az egyes politikai pártok, amikor jelöltjeiket az elnöki tisztségbe javasolták, úgy tûnik, beismerték, mint ilyent, hogy végül is azt szeretnék, ha az új alkotmányt népszavazás útján hagynák jóvá.

Azt hangoztatva, hogy az állam alapját a román nép egysége képezi és állampolgárai, minden megkülönböztetés nélkül, közös és oszthatatlan szülőföld tulajdonosai, elismerik a nemzeti kisebbségek identitásának megnyilvánulását, és biztosítják azokat a gazdasági, politikai, kulturális, vallási, jogi és társadalmi élet minden területén. Az identitáshoz való jog viszont jóval többet jelent, mint az egyszerű egyenlőség elve. Természetesen ezt a nagy jelentőségű és mélységes elkötelezettségeket hordozó jogot nem szabad előjogként értelmezni. Nem szabad, időben helytelenül, magával a társadalom demokratikus lényegével azonosítani.

Éppen ezért, az 1990. június 29-én megtartott Koppenhágai Találkozó dokumentumainak 33. szakasza, 2. bekezdésének megfelelően a terv szövege kimondja, hogy a román állam óvintézkedései a nemzeti kisebbségek identitásának megőrzésére vonatkozóan a többi román állampolgárral való egyenlőség és meg nem különböztetés elvének kell hogy megfeleljenek.

A gazdasági kapcsolatokra vonatkozó szempontok egyrészt a gazdasági mechanizmusok és összefüggések, a részeket összekötő erők együttesét tartják szem előtt, a gazdaságot a szabad kezdeményezésre támaszkodó piacgazdaságként értelmezve, másrészt pedig a magán- vagy köztulajdonként ismert tulajdont. Mindez nem zárja ki, sőt inkább beépíti a kapcsolatok változatosságának konkrét módozatait.

A társadalom demokratikus politikai hátterének lényeges és elmaradhatatlan dimenziója a politikai pluralizmus és többpártrendszer; nélkülük a demokrácia csupán a szónok által használt egyszerű, stilisztikai szóképp lenne.

Ami a politikai pártok megalakításának és elismerésének a szempontjait illeti, a két lehetőség között az Alkotmányozó Gyűlés fog dönteni.

Egyes országokban léteznek apriorisztikus módon egyéb, nem politikai kritériumok szerint alapított politikai pártok. Ennek azonban megvan az a veszélye, hogy ezek a pártok zárt, önző politikai alakulatokká válnak, hogy sovinizmust és nacionalizmust keltenek, és ezeket fenn is tartják.

A szakszervezetek társadalmi erejének szerepére és sajátos felelősségére vonatkozóan ezek létét és tevékenységét - különösen a liberális jellegű gazdaság körülményei között - az örökös alaptörvényértékű alkotmány szellemében kell elfogadni.

Az 1991. január 29-én tárgyalta 10-es számú törvény keretében a pénzügyi jogrendszer volt a parlamenti tanácskozások témája. Ki kell küszöbölni az elfogadott törvény és a kidolgozott Alaptörvény között felmerült néhány terminológiai melléfogást. Lényegében azonban az ajánlott szabályozás megfelel a pénzügyi törvényben leírtaknak.

Ugyanakkor az Alkotmányozó Gyűlés tudomására hozzuk, hogy a központi államigazgatás költségvetését, melyet mi szokás szerint csak állami költségvetésnek nevezünk, az állami társadalmi biztosítások költségvetését és a költségvetés évi egységes zárószámláját, az Alkotmányterv-készítő Bizottság véleménye szerint, a Képviselőháznak kell felülvizsgálni és jóváhagyni. És itt nem csupán arról van szó, hogy az 1923-as Alkotmány 114. szakaszának rendelkezéseit egyszerűen jobban kedvelnénk.

A felvetett rendelkezésekből kitűnik, hogy a Szenátus nem más, mint a területi egységeket képviselő Ház, és felmerül az a szándék, hogy a két Ház közötti közvetítést felszámolják, mert ez gyakran nehézkes, a törvényhozási folyamatot késleltető tényezővé válik; a Képviselőház szerepének hangsúlyozása is szükséges, hiszen ez az általános szavazati jog közvetlen következménye, és csak így juthat kifejezésre az általános szándék.

A haderőkre vonatkozó törvények vizsgálatokor figyelembe kell venni azokat a szabályozásokat, amelyek egyébként megegyeznek az erre vonatkozó alaptörvényekkel, és melyeket az Ország Katonai Védelmének Legfelső Tanácsára vonatkozó 1990. december 13-án kiadott 39. számú törvény és a Hadügyminisztérium megszervezésére és működésére vonatkozó 1990. december 18-án kiadott, 41. számú törvény tartalmaz.

A román állampolgárságot valamely személy román államhoz való tartozása határozza meg, melyből, a törvénynek megfelelően, az állampolgári létnek megfelelő sajátos jogok és kötelességek származnak.

A jelenleg érvényben levő szabályozás és a tervezet közti különbség az alaptörvényben lesz nyilvánvaló; ennek értelmében egyetlen román állampolgárt sem foszthatnak meg állampolgárságától.

Valóban, bármennyire súlyos és drasztikusan büntethető is egy személy kihágása, felfogásunk szerint akkor sem igazolhatja azt, hogy teljesen lemondjunk róla. Azért nem, mert az állampolgárság nem csupán jogi kötelék, hanem genetikai kapcsolat, melyet nem lehet bizonyos döntések alapján megsemmisíteni.

A javasolt alaptörvénynek megfelelő kijelentések alapján: Románia, a nemzetközi környezetbe szervesen beilleszkedő alkotóelemként, a pacifizmus és a humanizmus hívének vallja magát, és nemzetközi kötelezettségeinek biztosítékát adja.

A területi-közigazgatási egységek, amint azt már mondtuk, ugyanazok maradnának, természetesen a törvény által megszabott számban és kiterjedésben. Ezek megszervezése és működése azonban az igazgatás decentralizációjától és az önkormányzatoktól függ majd.

Tisztelt Alkotmányterv-készítő Bizottsági tagok,

a már figyelmükbe ajánlott törvények tartalmilag és formailag tökéletesebbé tehetők. Amint azt már mondtuk, a Törvényelőkészítő Bizottságnak már számos megjegyzést és javaslatot nyújtottak be a különböző személyek, közintézmények, politikai vagy egyéb szervezetek. A javaslatok közül néhány teljesen meglepő és új, nincs összhangban a jogi nyelvezet tökéletes nyelvtani szabályaival.

Az alkotmány, természetesen, mindenekelőtt bizonyos politikai opciók jellegzetes megvalósulása, ugyanakkor jogi értékkel is kell bírnia. Vannak éles és frappáns javaslatok is, tárgyától függetlenül azonban mindenik érdeklődésre és jóakaratra vall.

Az első fejezet problémakörén belül az illető javaslatok, felvetések a következőkre vonatkoznak: a kormányzási formát meghatározó népszavazás szervezése, a politikai pártok alapításával kapcsolatos korlátozó körülmények megállapítása, a román területi-közigazgatási szervezési formák és a történelmi tartományok visszaállítása, a "nemzeti kisebbség" behelyettesítése az "etnikai közösség" megjelöléssel, a román állam hivatalos elnevezésének - a Román Köztársaságnak - a szentesítése, a jövedelmek szerinti progresszív adó elvének a bevezetése, a szuverenitás meghatározása, az állam himnuszának megváltoztatása, a nemzeti köztulajdon megjelölése.

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség (RMDSZ) parlamenti csoportja részéről, valamint egyéb kisebbségi parlamenti csoportok részéről nemrég néhány tétel újrafogalmazása, kiegészítése, illetve megszüntetése tekintetében érkeztek javaslatok.

Már az elején meg kell jegyeznünk, hogy ezek a javaslatok ismétlődnek, mivel a bizottság kimerítő és hosszú tárgyalások során ezeket már megvitatta.

Elsősorban azt kérik, hogy az első fejezet 6. pontjában az állam alapvető teendői közé be legyen iktatva a nemzeti kisebbségek védelme is. Elvben a javaslat elfogadható, de a 7. pont második bekezdésébe foglalt alaptörvény szerint az indítvány nyilvánvalóan szükségtelen.

Ugyanazon fejezet 7. pontjának második bekezdésében azt a kisebbségekre vonatkozó pontosítást kérik, idézem: "a kisebbségeket meg kell védeni mindenfajta, akaratuk ellen történő beolvasztási kísérlettől."

Ami minket illet, véleményünk szerint ez a megfogalmazás már elhárítja a beolvadás erőszakosságának gondolatát. Továbbmenve, ha a tézist elfogadnák, ennek alapján spekulatív módon hivatkozni lehetne egyes intézkedéseknek az alkotmánnyal meg nem egyező voltára, azon a címen, hogy erőszakos beolvasztáshoz vezetnek. Ellenben, különösen a Koppenhágai Záródokumentum 32. szakasza 3. bekezdésének értelmében, az erőszakos beolvasztás veszélyét - a Tételek 7. pontjának 2. bekezdésébe foglalt - az identitáshoz való jog határozott elfogadása elhárítja. A Tételek ugyanazon pontja a következő átfogalmazást javasolja, idézem: "Az állam alapját a román népnek a nemzeti kisebbségekkel való egysége képezi." Ilyen értelemben, véleményünk szerint, terminológiai ellentmondás születik. Valóban, ha a nemzeti kisebbségek részét képezik a román népnek, akkor a román nép nem alapozhatja baráti egységét a saját kisebbségeire. Ha azonban ezek a kisebbségek nem részei a román népnek, akkor a román nép egysége nem támaszkodhat a velük való barátságra. A javasolt átfogalmazás esetén a jelenlegi szöveg értelmezése, amely most teljesen világos és véleményünk szerint sokkal hálásabb, leszűkül. Elismétlem: "Az állam alapját a román nép egysége, állampolgárainak közös és oszthatatlan szülőföldje képezi, mindenfajta faji, etnikai, nembeli, nyelvi, vallási, meggyőződésbeli és politikai, vagyoni, illetve társadalmi hovatartozás szerinti megkülönböztetés nélkül."

Ugyanakkor javasolták az első fejezet 7. pontja 3. bekezdésének az újraszövegezését a következőképpen: "A román államnak a nemzeti kisebbségek identitásának megőrzésére, fejlesztésére és kifejezésére tett védőintézkedéseit nem szabad az összes román állampolgár közti egyenlőség elvének ellentmondó utasításokként értelmezni."

Sajnálattal kell megállapítanunk, hogy a Koppenhágai Dokumentum 33. szakaszának második bekezdése ebből a szempontból ferdítést hordoz magában, mert leszögezi, hogy: "ami a szóban forgó résztvevő állam polgárait illeti, az etnikai kisebbségek védelmére szolgáló intézkedések az egyenlőség és a meg nem különböztetés elvével összhangban kell legyenek."

Felkérjük önöket, vizsgálják meg azt a tényt, hogy a Tételek 7. pontjának 3. bekezdésében szinte filológiai pontossággal ismételtük meg az említett kikötést.

Figyelmükbe ajánljuk ugyanakkor azt a tényt is, hogy ugyanazon Koppenhágai Dokumentum 32. szakaszának utolsó bekezdése kimondja: "A nemzeti kisebbséghez tartozó valamely személy, annak következtében, hogy él vagy nem ezekkel a jogokkal, semmiféle előnyt nem élvezhet."

Másfelől, a kitételek pontosságára és szigorúságára vonatkozóan is, javaslatok születtek.

Végül érkeztek még - számszerint négy - talán kissé regényesen írodott és jogilag szokatlan alkotmánytervezetek, melyeket különböző jogi személyek dolgoztak ki, majd egy, a Keresztény-Demokrata Nemzeti Parasztpárt Alkotmányterv-készítő Bizottsága részéről, amely az egyik napilapban nyomtatásban is megjelent.

Mindezeket a megjegyzéseket, javaslatokat és előterjesztéseket a Bizottság a becsületesség és a teljes figyelem szellemében fogja figyelemmel kísérni, elbírálásuk azonban az Alkotmányozó Gyűlés alapvető elvei szerint meg majd végbe.

Köszönöm figyelmüket. (*Taps*)

(...)

Dan Lazarescu úr:

Elnök úr,

Szenátor és képviselő asszonyok és urak,

a napokban lett 53 éve annak, hogy palotaforradalom útján II. Károly király az 1923-as Alkotmánynak megfelelően véget vetett az alkotmányos rendszernek, feloszlatta a politikai pártokat, eltörölte a sajtószabadságot, megalakította a királyi tanácsosokból - mindannyian az ország volt miniszterelnökei voltak, kivéve Iuliu Maniut és Octavian Gogát - álló védnöki bizottságot és a Miron Cristea pátriárka elnöksége alatt levő kormányt.

Azóta Romániában a tekintélyuralmi monarchia vagy az önkényuralmi köztársaság rendszerei léteztek, ahol már sem szabadság, sem nyugalom, sem területi egység, sem közerkölcs, meg jólét sem volt, a társadalom pedig sebet kapott. Mindezeket a modern és virágzó alkotmányos rendszereket meghatározó tényezők - a szabadság, a területi egység, a belső nyugalom, a közerkölcs, a szabad sajtó és a jólét - a román társadalomból 53 éve eltűntek és erre az Alkotmányozó Gyűlésre hárul az a megtisztelő történelmi feladat, hogy őket ismét életre keltse.

Ilyen szellemben folyt a Románia Alkotmánytervének megszövegezésén dolgozó Bizottság munkája a parlamentben képviselt politikai pártok és az országgyűlésbe kinevezett alkotmányjogi szakemberek közreműködésével.

Mivel 53 éven keresztül Romániában a liberális politikai rendszer nem létezett, a bizottság gyakran került abba a helyzetbe, hogy bonyolult nyelvezetet használjon, és amikor külföldi szakemberek olvassák a tervezet szövegének fordítását, főleg információjukkal, olykor pleonasztikus szólásmóddal, máskor kétértelműségekkel és hiábavaló dolgokkal találkozhatnak; ezt megpróbálom érvekkel is alátámasztani.

Ennek ellenére az utóbbi 53 év sebeinek történelmi tapasztalata nyomán megszületett a tervezet, amelyik figyelembe vette ugyan a román Alkotmány előzményeit, leginkább az 1923-as Alkotmány mélyen liberális szövegét, amint azt már az előttem felszólaló is kijelentette, de a modern alkotmányos szövegekre is épített, ilyenek az 1978-as Spanyol Parlamentáris és Monarchisztikus Alkotmány, valamint a Portugál, Görög és Olasz Köztársaság alkotmányai.

Ebből a szociológia és imagológia számára igen fontos alaptörvényből indultunk ki, melyet Goethe a "Torquato Tasso" című művében fogalmaz meg, amikor egyik szereplő a következőképpen szól a költőhöz: "Vergleiche dich, erkenne was du bist" (hasonlítsd össze magad másokkal, ismerd meg, ki vagy). Hogy megtudhassuk, ki is a román nép, össze kell magunkat hasonlítanunk hányattatott történelmünkbeli sajátmagunkkal, de azzal is, ami pozitívum más népeknél megtalálható.

A jelenkori összehasonlító alkotmányjogban az ideális alkotmány a spanyol parlamentáris és monarchisztikus alkotmány, amelynek segítségével 15 év alatt nyilvánvalóvá vált, hogy a rendszer képes a személyi diktatúrát a felvirágzás és azoknak a szabadságjogoknak a rendszerévé tenni, amilyenek a XVI. század, a Siglo d'Oro ideje óta nem léteztek. Ezenkívül, az Alkotmányterv-készítő Bizottságon belül, a monarchisztikus kormányformához való visszatérés lehetősége által megpróbáltuk a modern, szabad és virágzó Romániát megteremtő rendszert körvonalazni. Szavazataink száma ennek a rendszernek a javára 5 volt a 19-ből. Véleményem szerint ezt a kérdést a román nép akaratának szabad kinyilvánításával, népszavazás segítségével kell eldönteni. A *restitutio in integrum* értelmében, ezáltal visszatérhetünk a szabad román társadalom monarchiabeli területi integritásához.

Deleanu professzor úr ezt az érdekes és annyira igaz megfogalmazást használta: "a demokrácia mint stilisztikai szókép", amelyet minden önkényuralmi rendszer megkövetel, kivéve - elismerem - a jobboldaliakat, akik sohasem voltak annyira orcátlanok, hogy demokratikusnak vallják magukat úgy, amint azt annyian a szélső-baloldali zsarnoki rendszerek közül tették. Mikor lesz a demokrácia több mint egy stilisztikai szókép? Addig nem, míg létezik a törvényhozás elsőbbsége. Előttünk van a francia nemzeti konvent történelmi sebet hordozó tapasztalata, az Európában ismert rendszerek közül a legönkényesebb, a legszarnokibb ideológiai rendszer, amely rémuralomban teljesedett ki. Nem így van akkor, amikor létezik az országgyűlés. Minden önkényeskedő rendszerben, még II. Károly rendszerében is létezett egy parlamenti fikció, amint azt Montesquieu mondta: "L'hypocrisie est un hommage que le vice rend une vertu."

Sztálin államrendszerében is volt országgyűlés. A demokrácia így már nem lehet csupán stilisztikai szókép - vegyük ezt figyelembe, amikor alkotmányunk törvénytervezetének szövegében az előirányzott intézményeket pontról pontra számba vesszük -, mégpedig két esetről van szó: az egyik történelmi szempontból az utóbbi 200 évben vált valóra, a másik a középkorban és most, mikor tulajdonképpen a szemünk előtt valósul meg.

Az első esetben a demokrácia már nem egyszerű stilisztikai kép, hiszen a demokráciát képviselő állam fölött létezik egy felsőbbrendű nemzetközi erkölcsi erő, amely ellenőrizheti a nemzeti önrendelkezés végbemenetelét. Ilyen volt a középkorban a pápai állam, és ilyen ma az a Nemzetközi Főtörvényszék, melyet a nemzetközi büntető alkotmányjog új tudományága javasol, és amelynek megalapítói között ott van a bukaresti jogtudományok professzora, Vespasian V. Pella, aki tanárom volt.

Most pedig engedjék meg, hogy a felsorolt szempontok szerint nagyon röviden sorra vegyem ezeket az elveket...

Dan Martian úr:

Kérem! Kérem, engedjék meg Lazarescu úrnak, hogy beszéljen, hogy azokat a gondolatokat, érveket, amelyeket be szeretne mutatni, felhozza! Kérem! Uraim, az Alkotmányozó Gyűlésen vagyunk, néhány alaptörvény tekintetében véleményt kell nyilvánítanunk. Világos, hogy mivel politikai alakulatok politikai filozófiájáról van szó, a különböző politikai hozzáállások szerint, különböző meglátások léteznek. Kell legyen erőnk meghallgatni őket.

Dan Lazarescu úr:

Azért, hogy a demokrácia ne maradjon csupán egyszerű stilisztikai szóképp! Hiszen a szabadság, a demokrácia a szó szabadságán alapszik, valamint a sajtó szabadságán. Aki bármilyen módon gátolja a kimondott és az írott szavak szabadságát, kizárja önmagát a demokrácia területéről, és kizárja magát az európai kultúra és civilizáció területéről is.

Azt mondtam, hogy az első fejezetben egész sor kérdést tárgyaltak, melyek mindenféle fölösleges információt tartalmaztak. Arra vonatkozóan, hogy mi legyen a jövőben Románia lehetséges államformája, kiemelném a népszavazás lehetőségét.

A 8. szakaszban, amint látják, van egy olyan meghatározás, ami tulajdonképpen fölösleges. Mindenki tudja, hogy mit jelent a piacgazdaság. Ha önök úgy gondolják, hogy ezt a meghatározást szükséges megtartani, ez azonban nem tartozik a megszokott alkotmányszöveghez, viszont ismertethető az elemi ismereteket nyújtó politikai gazdaságtani tankönyv keretei között.

A 13. szakasz olyan kérdést vet fel, amely a különböző szakaszok tárgyalásakor kétségkívül sok vitára ad majd okot: milyen mértékben lehet a katonai erőket, a nemzeti szuverénitást biztosítókat a végrehajtó hatalomnak alárendelni. Fenntartom a jogot, hogy majd a 13. szakasz megvitatásakor beszéljek róla.

A 14. szakasz úgyszintén a nemzetközi jogban ismeretes alaptörvény, és ez is magától értetődő, fölöslegesen ismétlődik, éppen úgy, mint a 15. szakasz. A román államnak kétségkívül érdeke az, hogy nemzetközi kötelezettségeit betartsa.

Végül, a 8. szakasz áttekintésével fogom befejezni hozzászólásomat. Vegyék figyelembe, hogy az Alkotmány szakaszainak és fejezeteinek vizsgálatokor mindig szem előtt kell tartanunk a jogi szempontot. Nem véletlen, hogy a világ összes államainak országgyűlési képviselői legtöbbször jogászok. Jogi képességek nélkül - és ez kitűnt a tegnapi Képviseleti Gyűlésen - olyan kérdésekkel találjuk szembe magunkat, amelyek nem oldhatók meg igazságos módon.

Mit mond tehát a jogi szempont? Az alkotmányterv utolsó fejezete eléggé nehézkes eljárást ír elő - nem annyira körülményes, mint 1866-ban, vagy 1923-ban a Képviseleti Házak esetében, de azért eléggé nehézkeset - mégpedig mindenik szakasznak népszavazás által történő módosítását; minden szó szakrális jelleget kap ezáltal. Ne veszítsük tehát egyetlen pillanatig sem szem elől a szavazáskor, hogy az illető szakasz milyen mértékben módosítható a népszavazás nehézkes eljárása által. Mondok egy példát. A nemzeti himnusz a "Desteapta-te, române". Nem tudom, szükség van-e arra, hogy elő legyen írva ez a bekezdés, mert ezt még megváltoztathatjuk, de ha benne marad az Alkotmányban, akkor már nem módosíthatunk rajta; nemde népszavazáshoz kell folyamodjunk, hogy megváltoztathassuk az állam himnuszát? Ugyanaz a helyzet Románia fővárosa tekintetében is. Lehet, hogy ökológiai okokból meg kell változtatni a főváros helyét. Minek kössük meg a saját kezünket olyan kérdések tekintetében, amelyek nagyon fontosak, de ha benne maradnak a szövegben, nagyon nehezen találunk rájuk megoldást. A nemzeti szín maradhat. De úgy, ahogy jogosan elő van írva, hogy a román állam címerét és pecsétjét szervezeti törvény alapján kell meghatározni, mert a szervezeti törvénynek rendszerint alkotmányos jellege van; a nemzeti himnusz pedig szintén ugyanabban a szakaszban kell tárgyalni.

Köszönöm.

(...)

Domokos Géza úr:

Elnök urak,

Tisztelt Alkotmányozó Gyűlés,

természetesen románul fogok beszélni, nemcsak azért, mert ez az állam hivatalos nyelve, hanem azért is, mert tulajdon anyanyelvemként szeretem és tisztetem a román nyelvet. Nem ígérhetem azonban, hogy az én hozzászólásom is annyira mélyértelmű, koherens és stílusában annyira ápolts lesz majd, mint a Gheorghe Dumitrascu szenátor úré. Ezért elnézésüket kérem. Ugyanakkor remélem, hogy esetleges nyelvi szabálytalanságaim, illetve botladozásaim nem ösztönzi majd Ioan Gavra képviselő urat arra, amint az erről az emelvényről kifejezésre jutott, hogy módosító indítványt tegyen erre a kérdésre vonatkozóan, miszerint Romániában a hivatalos nyelv a helyesen beszélt román nyelv.

Hölgyeim és uraim,

mától kezdve, mi, az Alkotmányozó Gyűlés tagjai, választóink akaratából arra vagyunk hivatottak, hogy az elkövetkező Alkotmány tételeit megvitassuk. Ezek a Tételek, ez az összefüggő struktúra vezet majd el bennünket az Alkotmány végleges kidolgozásához, annak érdekében, hogy Románia civil társadalmát és jogállamát felépítsük.

A Tételek tervezete kétségtelenül a szerkesztőbizottság munkáját dicséri. Ez a dokumentum Románia sorstapasztalatainak szintézise, mely a jelenkori politika és a jogtudományok elméleti síkon megmutatkozó eredményeivel, a jelen sajátos, összetéveszthetetlen valóságával minden tekintetben összefonódik. Ezek a szintézisek ... ez a szintézis nemcsak a mi vágyainkat tükrözi, hanem a jelenlegi politikai életünkhöz hozzátartozó korlátokat is, olykor még azokat a szenvedélyeket is, melyeknek gyökerei közelebbi vagy távolabbi múltunkba nyúlnak vissza, ugyanakkor a mában megélt ellentmondásokat is hordozzák, ellentmondásokat és konfliktusokat, melyeken legjobb lenne észérvek, valamint az ország jelene és jövője iránt érzett felelősségérzet segítségével felülemelkedni.

Egyetértek az előttem felszólalók véleményével. Az 1989-ben végbement forradalom eszményei kifejezésre kell jussanak az alaptörvényben. Az ember szabadsággal kapcsolatos reményei, az alapvető emberi- és szabadságjogok biztosítása és betartása egyértelműen benne kell legyenek foglalva az Alkotmányba úgy, amint nem hiányozhatnak a román nép és a nemzeti kisebbségek közötti békés együttélésnek az eszméi és alapelvei sem, melyeket a Gyulafehérvári Kiáltvány szentesít és melyeket Ingmar Brandsch képviselő úr olyan meggyőzően emlegetett.

Az Alkotmány, alaptörvényi jellegénél fogva, a demokratikus alkotmányelvek követője kell legyen, jóvá kell tennie a több mint ötven évig tartó diktatúra mélyen gyökerező igazságtalanságait, ugyanakkor tükröznie kell azokat a kötelezettségeket, melyeket Románia a nemzetközi szerződésekben, egyezményekben és dokumentumokban aláírásával felvállalt.

A következőkben csak két, vitánk tárgyát képező fejezetre fogok kitérni, melyeket - különösen Dumitrascu szenátor úr felszólalása után - igen fontosnak tartok. A többi tételre vonatkozó kifogásainkat, illetve javaslatainkat majd a megfelelő időben fogjuk megtenni.

Az első fejezet első szakaszában a következő meghatározás található: Románia szuverén, egységes és oszthatatlan nemzetállam. A "nemzetállam" fogalmát először az első francia köztársaság használta jól megszabott céllal, mégpedig azzal, hogy a franciák összességét köztársaságba tömörítsék, a királyság eltörlése és az egyház túlzott hatalmának a korlátozása érdekében. Francia mintára a XIX. században Európa más köztársaságai és királyságai is nemzetállamot hoztak létre. A múlt század közepén a nemzetállamok létesítése már nemcsak óhaj, hanem valóság is. A két világháború közti alkotmányok azonban már nem ismerik el az illető államok nemzeti jellegét. Franciaország vagy Olaszország például az 1958-as, illetve az 1948-as Alkotmányukban lemondtak erről a definícióról. Ma már nem létezik olyan európai állam, amely nemzetinek nyilvánítaná magát. Még Portugália, Dánia vagy Hollandia sem, ahol pedig kisszámú nemzeti, illetve etnikai kisebbség él. Mindezek az államok más jellegzetességeket tartanak fontosnak. Franciaország, idézem: "oszthatatlan, világi, demokratikus és társadalmi jellegű köztársaság"-nak vallja magát. Olaszország, idézem: "demokratikus, munkára támaszkodó köztársaság", Spanyolország: "társadalmi és demokratikus jogállam, mely védi jogrendszerének legfőbb értékeit, a szabadságot, igazságosságot, egyenlőséget és a politikai

pluralizmust". Portugália: az emberi méltóságra és a nép akaratára támaszkodó szuverén köztársaság". Magyarország: "független, demokratikus jogállam". Az adott példák korántsem kimerítôek, amint a jogászok mondanák, csupán *pro gratia* adottak.

Véleményünk szerint az, hogy a román jogállam "nemzetállam", nem felel meg a valóságnak. Csak a parlamentben 13 nemzeti és etnikai kisebbség van képviseltetve, ami Románia állampolgárainak jelentôs aránya, egyesek szerint 5 millió ember.

A román állam definíciójában a "nemzeti" jelzô a nemzeti kisebbségek létének az el nem ismerését jelenthetné - ismétlem és kiemelem, hogy jelenthetné. A Tételek ezt a tényt a 6. pontban szintén alapelveként ismerik el. Gondolkozzanak el a következô kérdésen: Vajon nem feszül-e ellentmondás a két kijelentés között, miszerint a román állam egyrészt nemzetállam, másrészt pedig az állam elismeri és garantálja minden nemzeti kisebbség identitásának megôrzéséhez, fejlesztéséhez és kifejezéséhez való jogát?

Teljesen világosan szeretném kihangsúlyozni, hogy a "nemzeti" kifejezés elhagyásával nem a soknemzetiségû állam elismerése mellett állunk ki, az ehhez kapcsolódó minden következménnyel együtt. Véleményünk szerint államunk legfontosabb jellemzôi a következôk: szuverenitás, egység és önrendelkezés. Mindezek teljesen lefedik a modern román állam fogalmát, mely nyitott a mai Európa, a jelenkori világ realitásai felé.

A 10. szakasszal kapcsolatos második megjegyzés. Támogatjuk Brandsch képviselô úr javaslatát, vagyis a 3. bekezdésben található változatot, tehát a szöveg kiiktatását. Engedjék meg, hogy megindokoljam. Sem a politikai és civil jogokról szóló nemzetközi Egyezményben, sem a vallásra vagy meggyôződésre alapuló bármilyen megkülönböztetési forma felszámolására vonatkozó Nyilatkozatban, sem a kisebbségek védelmére írt európai Szerzôdés tervezetében nem található meg a társulási, vagy a politikai jogoknak nemzetiségi, vallási vagy nyelvi okokból történô korlátozása; ellenkezôleg: azoknak a politikai pártoknak a létrehozása, amelyek az illetô kisebbség nemzeti identitásának a megôrzését és fejlesztését szorgalmazzák, éppen az Alaptörvény 7. szakaszának 2. bekezdésébe foglalt elvek által valósulhat meg. Sok olyan európai országban, ahol nemzeti kisebbségek élnek, ezek saját politikai pártokkal vagy egyesületekkel és apolitikus szervezetekkel rendelkeznek. Angliában három nemzeti párt létezik, Belgiumban pedig a flamand és vallon nemzeti pártok; Spanyolországban a baszkok és katalánok pártjai az erôsek; ugyanígy léteznek fontos nemzeti pártok, mint a finnországi népi svéd párt, a hollandiai frízek pártja, vagy például a dél-tiroli osztrákok pártja. Majdem egész Európában léteznek ezenkívül vallási szempontok alapján alapított pártok. Például, nagy fontossággal bírnak a keresztény-demokrata pártok, melyeknek politikai ereje Nyugat-Európa legnagyobb részén döntô fontosságú. Ha a kizárólagosan etnikai, vallási, illetve nyelvi kritériumok alapján született pártokat az alkotmány nem fogadná el, az ilyen jellegû korlátozás ellentmondás lenne, és megsértené a nemzeti kisebbségek politikai életben megnyilvánuló identitásának megôrzésére, fejlesztésére és kifejezésére vonatkozó általános elvet.

Befejeztem. Reméljük, hogy ezek a javaslatok és azok is, amelyeket ezután ajánlunk figyelmükbe, megértésre találnak és objektíven elbírálásban részesülnek ehhez a helyhez és ehhez a pillanathoz méltóan, az együttmûködés szellemében. A Romániai Magyar Demokrata Szövetség parlamenti csoportja úgy döntött, hogy építôen járuljon hozzá az Alkotmányozó Gyûlés munkálataihoz. Reméljük, hogy az elsô naptól az utolsóig semmi sem akadályozza majd meg ezt az elhatározást.

Köszönöm.

(...)

Hajdu Gábor úr:

Nagyrabecsült Alkotmányozó Gyûlés, tisztelt elnök urak,

amikor ehhez a mikrofonhoz jöttem, kitaposott ösvényre találtam Gheorghe Dumitrascu szenátor és Ioan Gavra képviselô urak felszólalásai által.

Gheorghe Dumitrascu szenátor úr, tudós történészként, a történelemtudomány területére vezetett, a román nemzeti hős, Avram Iancu szavait idézve Önöknek. Engedjék meg nekem is, aki a székelyek leszármazottja vagyok, azoké, akik századokon keresztül más nemzetekkel együtt Erdélyben éltek, engedjék meg tehát nekem is, hogy történelmi kalandozásokra hívjam Önöket, 40 ezer határôrzô székely Kiáltványára utalva, akik 1848. október 16-án fegyveresen gyülekeztek nem messze Székelyudvarhelytôl, Agyagfalva mezején, ahol egy kiáltványt fogadtak el:

"Mi tiszteljük a ti nemzetiségeteket és vallásotokat" - intézték szavaikat Erdély minden nemzetiségéhez - tehát: "mi tiszteljük a ti nemzetiségeteket és vallásotokat, és készek vagyunk arra, hogy bármelyik pillanatban ezt az eszmét győzelemre vigyük, akár fegyverünk által is, de elvárjuk tőletek is, hogy a mi nemzetiségünket és vallásainkat tiszteletben tartsátok, mert csak így élhetünk ebben a közös hazában".

Uraim,

ez az együttélés Erdélyben századok óta tart. Ha nem létezett volna a türelem és egyetértés, elestünk volna. Nem élhettünk volna, ha nem éltünk volna egyetértésben. Mi pedig mindannyiuk józan eszéhez folyamodunk ennek az egyetértésnek az érdekében.

Láttuk, hogy - Dumitrascu úr mutatott rá - előre kell mennünk. És valóban előre kell haladnunk és előre is kell néznünk, és látnunk kell azokat a nemzetközi standardokat, amelyek kitűnnek azokból az ünnepélyes egyezményekből, dokumentumokból, okmányokból, melyekhez hazánk, Románia is hozzájárult és aláírását adta.

Néhány kérdést szeretnék felvetni, ezek között például az alaptörvény 2. bekezdésének 15. pontjában leszögezett elveket, amint azt Gavra képviselő úr mondotta. Legyenek ezek elvek! És ezen elvek alapján ugyanazt a fogalmat használva rámutatnak, hogy "az egyhangúlag elfogadott, valamint a törvény által jóváhagyott szerződésekből származó nemzetközi elvek és szabályok a belső jog területére tartoznak". Véleményem szerint, az amit együtt tettünk, Iorgovan professzor érdembeli hozzájárulásával, a szakemberekkel, amit tehát tettünk, nem oldott meg egy elvi kérdést: mi történik majd akkor, mikor belső törvényeink által szentesített belső normáink között, melyek jelenleg is léteznek, meg amelyek módosításra szorulnak, és azok között a nemzetközi normák között, melyekről beszéltem, a különböző kérdések szabályozása tekintetében konfliktus alakulna ki. Az első fejezet 15. tételének 15. szakasza pedig nem ad feleletet erre a kérdésre: mi történik a belső és a nemzetközi jog törvényeinek ellentmondása esetén? Elsőséget kellene élvezzen egy ilyen jellegű konfliktus.

Másodsorban: a 6. tétel vagy törvény kijelenti, hogy az állam alapját a román nép egysége, állampolgárainak közös és oszthatatlan szülőföldje képezi, faji, etnikai, nyelvi, vallási stb. megkülönböztetés nélkül.

Uraim,

véleményem szerint ebben a szakaszban vagy törvényben, figyelmetlenségből, a szóhasználat nincs összhangban a nemzetközi dokumentumok szóhasználatával. Engedjék meg nekem, hogy ezekre a dokumentumokra hivatkozzak, és nemcsak azért, hogy bebizonyítsam, hogy a 7. szakaszban, ott ahol az ország állampolgárainak faji megkülönböztetés nélküli egyenlőségéért vállalnak garanciát, be kell venni a nemzetiséget is. Hanem azért is, hogy választ adhassak néhány kérdésre, melyeket az ennél a mikrofonnál beszélők tettek fel a nemzetközi standardokkal kapcsolatban, és melyektől mi, az Alkotmányozó Gyűlés, tehát a törvényhozók, nem tekinthetünk el...

Az Európa Tanács által kidolgozott és 1950. november 4-én aláírt európai emberjogi Egyezmény 14. szakaszában kijelentik, idézem: "A jelen egyezmény által elismert jogok és szabadságjogok gyakorlását biztosítani kell bármilyen faji, bőrszín szerinti vagy nemre vonatkozó, nyelvi, vallási, politikai vagy akármilyen más meggyőződés szerinti, nemzeti vagy társadalmi eredet, illetve nemzeti kisebbséghez való tartozás szerinti, vagyoni, illetve születési vagy egyéb helyzetek alapján történő megkülönböztetés nélkül."

Az első dokumentum 1950-ből való, tehát 40 éves.

Azután megemlíteném azt a politikai és civil jogokkal foglalkozó nemzetközi okmányt, melyet Románia 1974-ben hagyott jóvá, és amely a 26. szakaszban kimondja: "A törvénynek meg kell tiltania mindenféle megkülönböztetést, és minden egyén számára egyenlő mértékű és hatékony védelmet kell biztosítania mindenféle megkülönböztetés, főképpen a faji, bőrszín szerinti, nemre vonatkozó, nyelvi, vallási, politikai vagy bármilyen meggyőződés vallókhoz tartozó, nemzeti vagy társadalmi eredet szerinti, vagyoni helyzetre vonatkozó, illetve születés vagy egyéb körülmények alapján történő megkülönböztetés nélkül."

És újra találkozunk a "nemzeti eredet" fogalmával.

Az a gazdasági, társadalmi és kulturális jogokat biztosító okmány, melyet Románia szintén 1974-ben fogadott el, a 2. szakaszban kimondja, hogy ezeket a jogokat mindenféle faji, bőrszín szerinti, nyelvi, illetve nemzeti eredet szerinti megkülönböztetés nélkül kell biztosítani.

A bármilyen faji megkülönböztetési forma kiküszöbölésére vonatkozó nemzetközi egyezmény 1970-ből: "...bármilyen megkülönböztetés, kizárás, korlátozás vagy kedvezés, amely faj, bőrszín, társadalmi felemelkedés vagy nemzeti, illetve etnikai eredet szerint történik...". Tehát mindkét fogalmat használja.

A tanügy területén történő megkülönböztetések elleni harcra vonatkozó egyezmény, melyet 1960-ban fogadtak el, már az első szakaszban használja a szóban forgó fogalmat - a nemzeti eredet kifejezést -, és leszögezi, hogy szükség van arra, hogy elismerjék a nemzeti kisebbségek azon jogát, hogy saját nevelő tevékenységet végezzenek, beleértve a saját iskolák beindítását is.

Megemlíthetném az 1975-ös Helsinkiben aláírt Záróokmányt is, vagy a Bécsi Találkozó dokumentumait, ahol megfogalmazódik az a kijelentés, miszerint az államoknak a területükön élő nemzeti kisebbségek, illetve a régióbeli kultúrák számára biztosítaniuk kell azt a lehetőséget, hogy minden tekintetben megtartsák és fejlesszék saját kultúrájukat, beleértve, nyelvüket, irodalmukat, vallásukat.

A Koppenhágai Dokumentumban - nem szeretném túlságosan kihangsúlyozni ezt a kérdést, de - a 32. szakaszban kategórikusan kijelentik: "valamely nemzeti kisebbséghez való tartozás egyéni döntés eredménye, amiből semmiféle hátrány nem származhat."

Az utolsó nemzetközi dokumentum, amelyre kitérek - a Párizsi Alapokmány egy új Európáért, melyet 1990. november 21-én adtak ki: "Európa népei számára véget ért a szembeállítás és megosztottság idősza. Európa felszabadult a múlt öröksége alól. Az alapvető emberi és szabadságjogok elidegeníthetetlen és törvény által biztosított jogok, és minden ember számára adottak. Ezek védelme és a velük való élés biztosítása a kormány legfontosabb feladata. Az Alapokmányt aláíró államok kijelentik, hogy a nemzeti kisebbségek etnikai, kulturális, nyelvi, vallási identitását védelmezni fogják; az ezekhez a kisebbségekhez tartozó személyeknek joguk van szabadon kifejezni, megőrizni és fejleszteni ezt az identitást, bármilyen megkülönböztetés nélkül, a törvény előtt való teljes egyenlőség alapján."

Kérem önöket, uraim, hogy a bemutatott dokumentumok és érvek alapján tegyék meg észrevételeiket és a megfelelő kiegészítéseket a 7. szakaszra vonatkozóan is.

Még egyetlen kérdést szeretnék felvetni, szintén a nemzetközi dokumentumok alapján, ami a 3. szakasz 6. és a 7. pontjával kapcsolatos.

Az 5. pont kimondja, hogy "semmiféle előny sem engedhető meg valamely társadalmi kategória számára", a 3. szakasz 7. pontja pedig: "a román állam védelmi rendelkezései a nemzeti kisebbségek identitásának megőrzésére vonatkozóan minden román állampolgár esetében meg kell feleljenek az egyenlőség és a meg nem különböztetés elveinek".

Most el szeretnék vonatkoztatni attól a kisebbségtől, amelynek tagja vagyok, tulajdonképpen a bemutatott szövegrészek nem is erre a kisebbségre vonatkoznak, ellenkezőleg, minden társadalmi kategória idetartozik, ugyanakkor ismerjük el, mert tudjuk és el kell ismernünk, hogy léteznek fogyatékos társadalmi kategóriák. Erre vonatkozóan létezik egy útbaigazító nemzetközi dokumentum. "A résztvevő államoknak, ha szükséges, sajátos esetekre vonatkozó rendelkezéseket kell elfogadniuk annak érdekében, hogy a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek számára biztosítsák a többi állampolgárral teljesen egyenlő emberi és szabadságjogok érvényrejutását és az azokkal való élést." Ugyanakkor a bármilyen faji megkülönböztetést kiküszöbölő nemzetközi egyezmény első szakaszának 4. pontjában ez áll: "azok a sajátos intézkedések, melyeknek egyetlen céljuk, hogy az egyes faji- és etnikai csoportok megfelelő fejlődését biztosítsák, illetve olyan személyek fejlődését segítsék, akiknek szükségük lehet védelemre ahhoz, hogy emberi és alapvető szabadságjogaikkal az egyenlőség elve alapján éljenek, nem tekinthetők faji szempontból megkülönböztető intézkedéseknek, azzal a feltétellel, hogy ne hassanak oda, hogy a különböző faji csoportok megkülönböztető jogokra tegyenek szert, és miután elérték azokat a célokat, amelyeknek érdekében létrejöttek, veszítsék el érvényességüket."

Lehet tehát védeni - és olykor a társadalomnak kötelessége ezt megtenni - azokat a csoportokat vagy kategóriákat, melyek nem érték el az egész társadalom fejlődési szintjét.

Kérem, gondolják át önök is ezt a kérdést; köszönöm megtisztelő figyelmüket.

Köszönöm.

(...)

Echim Andrei úr:

Elnök uraim,

Szenátor és képviselő asszonyok és urak,

úgy gondolom, illendő, hogy felszólalásommal megtiszteljem ezt a román társadalom életében oly nagy jelentőséggel bíró pillanatot, az Alkotmányról szóló vita momentumát, az első nyilvános, a világ szeme láttára történő parlamenti vitát, ahol az ország Alkotmányának alapját képező törvények kerülnek terítékre.

Már az elején meg kell mondanom, hogy a parlamenti csoportunk által bemutatott - véleményem szerint, visszafogottan - megjegyzéseket, módosító indítványokat nem fogadták olyan figyelemmel, tisztelettel, objektivitással, mint amilyet megérdemelnének.

Mindjárt hozzá kell tennem azt is, hogy az Alkotmánytervezetet szerkesztő Bizottság - amelynek én is tagja vagyok - szintén hibás ebben a tekintetben; ez tehát önbírálat is. Mindenesetre a bizottság nem kellene kivonja magát. Az a tény, hogy itt ez a kérdés vita tárgyát képezi, és valószínűleg mindig beleütközünk majd a kisebbségek problémájába, mert a bizottságon belül, őszintén és nyíltan meg kell mondanom, hogy alkotmányunk nem szentel elég figyelmet a kisebbségeknek.

Ki szeretném jelteni, hölgyeim és uraim, hogy a Nemzeti kisebbségek alapszabályzatát Romániában, nyilván, a többség fogja eldönteni.

Meg vagyunk győződve arról, hogy ennek a szabályzatnak a helyessége a román társadalomban mind a kisebbségben lévő, mind a többség tagjait érdekli.

Ránk, a kisebbségekre az a szerep hárul, hogy szempontjainkat itt kifejezésre juttassuk, mert ha ezt nem tesszük, mégpedig a megfelelő módon és teljes egészében, akkor úgy érezzük, nem teljesítjük kötelességünket saját magunk és az általunk képviselt kisebbség iránt.

A következő szempontokról van szó: Romániában ma legalább 15 nemzeti kisebbség él, és ezek igénylik saját identitásukat. Ezek a kisebbségek az utóbbi évtizedekben a román néppel közösen élték meg Kelet-Európa legkeményebb önkényuralmi diktatúráját. Egyebek között a romániai diktatúra az érzelgős és rendhagyó nacionalizmust támogatta, tulajdonképpen a politikai diverzió eszköze volt, a "nemzeti probléma megoldása" jelszó alatt erőszakos elnemzetlenítést hajtott végre a gyenge és számbelileg megcsappant kisebbség körében.

Engedjék meg, hogy kimondjam, az önkényuralmi ihletésű nacionalista politika néhány maradványa sajnos még mindig érvényben van, különösen a változásokhoz és az idők követelményeihez nem igazodó gondolkodásmód és pszichoszociális sztereotípiák területén, amint egyébként a kisebbségek soraiban is létezik az a túlzott érzékenység befolyása alatt álló vélekedés, mely megkülönböztetéssel és elnyomással vádol akkor is, ha ez hazánkban az új, radikálisan megváltozott politikai körülmények között nem igaz.

A nemzeti kisebbségek mindenképpen kivétel nélkül üdvözölték az 1989-es decemberi román forradalmat, és aktívan részt vettek benne, szabadságtörekvéseiknek és sajátos követeléseiknek a megvalósulását keresve.

Persze, felvetődik a kérdés: milyen álláspontra kell helyezkedniük a romániai kisebbségeknek?

Erre vonatkozóan engedélyüket kérem, hogy emlékeztessenek arra, hogy századunkban a még élő generációk szemei előtt született meg a nemzetközi humanitárius jog, mintegy válaszreakcióként, elítélve és visszautasítva azokat a szörnyűségeket, amiket a jobb- és baloldali totalitárius rendszerek ártatlan személyek és népek ellen követtek el, bemocskolva az emberi méltóságot, minden joguktól megfosztva embereket. A nemzetközi jog számos nemzetközi megegyezésben, megállapodásban és egyezményben öltött testet - nem fogom őket felsorolni -, melyek gyakorlatba ültetésére, különösen Kelet Európában, nagy visszhangot keltő nemzetközi konferenciákat hívtak össze, mint például a Helsinkiben, Bécsben, Koppenhágában vagy máshol megtartott találkozók.

Nehéz lenne tagadni a nemzetközi humanitárius jog szerepét és hozzájárulását, a totalitárius rendszerek

összeomlásához Kelet-Európában, beleértve a romániai cseausiszta-rendszert is, valamint a demokratikus országok kormányainak, a nemzetközi közvéleménynek a támogatását e jogok betartását illetően.

Ezért lenne igazságos és erkölcsös, a saját demokratikus örökségek mellett - mint amilyenek Románia régi alaptörvényei, és ilyen értelemben különösképpen kihangsúlyoznám az 1918-as gyulafehérvári "Evangélikus Rendelkezést" - a jog és méltányosság szellemében íródott saját követelmények alapjait is letenni; az emberi és kisebbségi jogok részeit kell képezzék e törvényeknek, így a felsorolt nemzetközi okmányokra támaszkodhatnak.

Egyetlen kis dolgot szeretnék pontosítani, uraim: a propos nemzetközi jog, jó lenne, ha amikor erről a jogról beszélünk, konkrétan a nemzetközi megegyezések szövegeire hivatkozunk.

Nehezemre esik elmondani, hogy a mi emberjogi Bizottságunkban, az Alkotmányszerkesztő Bizottságban vannak szakértők, akik természetesen arra hivatottak, hogy minket támogassanak és természetesen tökéletesen megbízunk az ők képességeikben és részrehajthatatlanságukban és... tehát bízunk a bizottságban levő szakértők segítségével.

Láttuk, hogy a ma bemutatásra került javaslatainkat sorra mind elutasította a bizottság egyik szakértője anélkül, hogy tudományosan megmutatta volna a dolog minkét oldalát úgy, ahogy az a nemzetközi okmányokból kitűnik.

Arra az egyszerű törvényre vonatkozóan, amit szóba hoztunk, és módosításainkban a 7/3. pontban jelöltünk meg, miszerint: "a román államnak a nemzeti kisebbségek identitásának a megőrzésére, fejlesztésére és kifejezésére vonatkozó védőintézkedéseit" nem szabad az összes román állampolgár egyenlőségének elvével ellentétes elvként értelmezni... Természetesen így is lehetne értelmezni. Akárhogy is fognánk fel, a kérdés a következő: létezik-e a most kidolgozás alatt levő tervezetek között egy olyan, amelyik megfelel majd annak a nemzetközi egyezménynek, melynek Románia is tagja lesz, és amelyet a szakértő urak jól ismernek?

Nézzék ezt a tervezetet, melyet nemrég negyedszerre olvastak fel Olaszországban. A 4. szakasz 2. bekezdésében a következőket írják, össze tudjuk hasonlítani: "A kisebbségek vagy egy bizonyos kisebbséghez tartozó személyek érdekében hozott sajátos intézkedések, melyek arra hivatottak, hogy a kisebbségek és a népesség többi tagja közötti egyenlőséget mozdítsák elő, vagy hogy a kisebbségek sajátos helyzetét tartsák szem előtt, nem tekinthetők megkülönböztető cselekedeteknek."

Most azt kérdezem: a mi román kisebbségeink...vannak roma kisebbséghez tartozó polgáraink, vajon ez a kisebbség be tud-e épülni a román társadalomba minden segítség nélkül? De vegyünk egy másik kisebbséget, a német kisebbséget. Igaz, hogy ez a kisebbség támogatásban részesül, hogy léteznek az őket védő sajátos intézkedések. De nem csak erről van szó. Vegyük példának a lipován kisebbséget. Elmondhatom, hogy nekünk valamikor Bukarestben volt még egy líceumunk is. Ma, a diktatúra következtében, nem létezik egyetlen iskola sem, ahol anyanyelvű oktatás folya. Nem létezik egy könyvtár sem e népesség nyelvén, nem létezik egyetlen, valamennyire is kulturális megnyilvánulás, nem létezett semmiféle sajtótermék stb.

Azt hiszem, nem szükséges, hogy más példát hozzak föl.

Románia európai értékekhez való csatlakozásának a követelményével kapcsolatban meggyőződésünk, hogy a cseausiszta-totalitárius maradványok semmiképpen sem egyeztethetők össze nemzeti szinten a már felépült jogi normákkal és a nemzeti kisebbségek, valamint az emberi jogok területén, a demokratikus világ lelkiismeretének jogi vetületeivel.

Fel szeretnék vetni még egy gondolatot: a művelt világ tudja, hogy minden emberi társadalomban működik a beolvadás és a beépülés törvénye. Ez egy természetes folyamat. Csakhogy a nemzetközi jog előírja, hogy ez a folyamat civilizált körülmények között menjen végbe, erőszakos beolvasztás nélkül, mert ez a személy és az emberi közösség méltóságát sértené.

A kisebbséghez tartozó személy szabadon kell megválassza, hogy melyik kultúrához kíván tartozni.

A történelemből tudjuk, hogy a felsőbbrendű kultúra kényszerítő rendelkezések nélkül is gyôzedelmeskedik, az alacsonyabb rendű viszont a megszorító intézkedések ellenére is erőtelen marad.

A történelemben létezik az erőszak szerepére vonatkozó elmélet. Az én véleményem az, hogy az erőszak és a kényszer "egyiptomi piramis"-jellegű képzôdményt eredményeznek, de - és különösen a kultúra területén - nem a valódi értékek szintjén, tehát legkevésbé sem szolgálhatják a társadalom előrehaladását.

Befejezésül ki szeretném hangsúlyozni, hogy a mai román társadalom művelt, felnőtt társadalom és - különösen a totalitárius rendszer adta tapasztalatok nyomán - tudatában van állampolgári jogainak és felelősségeinek.

A román társadalom részét képező nemzeti kisebbségek tagjaival tehát a jelenkor polgáraiként kell bánni, ilyen értelemben a jelenkor jogi elveit és normáit kell rájuk alkalmazni.

Én derűlátó vagyok ebből a szempontból, hiszem azt, hogy Románia képes lesz a román államnak ezt az alapvető jogi felépítményét megvalósítani, beleépítve azokat a kimagasló jogi és erkölcsi standardokat, melyeket a jelenkori európai civilizáció már felépített.

Jelezzük, hogy parlamenti csoportunk készen áll arra, hogy őszintén és felelősségének teljes tudatában segédkezzen ennél, a román állam számára nagy fontossággal bíró alkotó munkánál.

Köszönöm.

(...)

Hosszú Zoltán úr:

Elnök urak, tisztelt kollégák,

ugyanazon a véleményen vagyok én is, mint az előttem felszólaló. Valóban szükség van arra, hogy a más államok területén élő nemzeti kisebbségek kérdésében ebben az Alkotmányban teljes egészében rendezzük, beleértve azoknak a románoknak a problémáját is, akik az országhatárokon kívülre rekedtek.

Én át fogom gondolni az RMDSZ parlamenti csoportja által javasolt módosításokat és, azon felül, amit Domokos Géza és Tokay György urak elmondtak, megpróbálok még néhány érvet felhozni. Az első módosító indítványunk, amit én nagyon fontosnak tartok, az az első fejezet első tételének ("Alaptörvény") az újrafogalmazása, a következőképpen: "Románia egy szuverén, egységes és oszthatatlan állam". Indoklás: véleményünk szerint az állam "nemzeti" jellege valótlanság, hiszen mindannyian tudjuk, hogy országunkban 14-15 együttélő nemzetiség létezik. Úgy vélem, helytelen dolog, ha egy új államban, az új alkotmány legelső mondata, valótlanság. Most pedig térjünk rá a logikai jellegű indokokra. (*Zúgolódás, értetlenség...*)

Dan Martian úr:

Kérem, értsék meg, hogy az Alkotmányozó Gyűlésen vagyunk, egy pluralista alkotmányban, ahol a nézőpontoknak nem kell mindig feltétlenül találkozniuk. Ha vannak ellenvetések, ezeket meg lehet szervezeten tenni. Nem kell feltétlenül vitatkozni, csak mert valaki másként gondolkodik. Az indokokra, tételekre, gondolatokra, szintén indoklással, tételek, gondolatok felvetésével kell válaszolni, és nem civilizálatlan megnyilvánulásokkal.

Hosszú Zoltán úr:

Én megértem azokat a politikai és ideológiai meggondolásokat, melyek miatt a "nemzeti" szó beírása történt, hiszen én is Romániában születtem, románok között élek, iskoláimnak nagy többségét román nyelven végeztem, a barátaim nagy része román és nem csak beszélek románul, de románul is gondolkodom. Meg akarom azonban magyarázni önöknek, hogy miért nincs szükség arra, hogy a modern alkotmányban helyet kapjon a "nemzetállam" fogalma. Tudom, hogy azok, akik kiállnak amellett, hogy ez a szószerkezet benne maradjon az első mondatban, tulajdonképpen a területi egységre gondolnak, tehát arra, hogy legyen még egy biztosíték az állami egységre nézve. Kérem, vegyék figyelembe, hogy jogi és politikai szempontból ott szerepel a "szuverén, egységes és oszthatatlan állam" kifejezés, a 2. pontban pedig: "Románia területe elidegeníthetetlen", van tehát bőven garancia arra, hogy ez a követelmény megvalósuljon. Ezért ragaszkodnak annyira egyesek a "nemzeti" kifejezés beírásához, hogy ennek jelentése teljesen le legyen fedve. A politikai és jogi tartalom szempontjából tehát teljesen szükségtelen ez a szóhasználat. Jelenleg egyetlen modern európai alkotmány sem tartalmazza az állam nemzetinek minősítését. Igaz azonban, hogy léteztek, főleg a múlt században, olyan alkotmányok, melyek tartalmazták ezt a megjegyzést, mert a polgári forradalmaknak, melyek nyomán ezek az alkotmányok megjelentek, egyik fő célja az volt, hogy a népesség egészére kiterjesszék az államhatalommal való élés előjogát, és ennek érdekében foglalták az alkotmányba a "nemzetállam" kifejezést. Észre kell azonban vennünk, hogy abban az időben a "nemzetállam" mást jelentett, mint ma, Európának ebben a részében, mégpedig francia értelmezés szerint, a népet arra ösztönözte, hogy politikai szuverenitást gyakoroljon az "egy nép,

egy terület, egy kormány" elvének megfelelően. Ezért a mai Angliában, Franciaországban és más országokban is a nemzet felőleli az állam összes polgárait, függetlenül azok etnikai eredetétől. Leegyszerűsítve kissé a dolgot elmondhatjuk, hogy azokban az alkotmányokban a "nemzetállam" jelentése a "polgári állam" volt. Közép- és Kelet-Európában azonban egyre inkább, tehát nálunk is - meg a nemzetközi jog területén is - a "nemzet", "nemzetiség" fogalma egészen más jelentést hordoz, a német értelmezés használatos, miszerint a "nemzet" azon egyének összességét képezi, akik közös etnikai eredettel, nyelvvel és tradíciókkal rendelkeznek, attól függetlenül, hogy milyen terület és milyen kormányzat alatt élnek. A "nemzet" szó másfajta, a nálunk használatostól eltérő (és a nemzetközi jogban mindinkább előtérbe kerülő), német jelentés szerinti értelmezése súlyos félreértéseket idéz elő. Meg kell honosítanunk tehát a "nemzet" német jelentés szerinti fogalmát. Magától értetődő, hogy a "nemzetállam" kifejezést, abban az értelemben, amit a "nemzeti" fogalom jelent - ha egyáltalán így értelmezzük ezt a fogalmat - fölösleges bevenni az Alkotmány tételeibe, mert ez azt jelentené, hogy egyrészt az állami szuverenitás nem vonatkozna a nemzetiségekre és együttélő etnikumokra, másrészt viszont igen is vonatkozna az ország határain kívül élő, más állampolgárságot viselő románokra.

Jogi értelemben a "nemzetállam" kifejezés értéktelen, sőt súlyos értelmezésbeli félreértéseket idézhet elő, mi azonban nem is elleneztek volna olyan hevesen, hogy az alkotmányban ez a szóhasználat megmaradjon, ha a múltkor nem hallgattuk volna végig Dumitrascu szenátor úr és Gavra képviselő úr felszólalásait, ami segített abban, hogy megértsük, hogy ők a "nemzetállam" kifejezés bevezetését és megtartását valóságos bázisként értelmezik, amelyre egész jogrendszerünk és alkotmányunk építménye támaszkodhat. Ezt a kifejezést ők célként, vezérelvként fogják fel. Ezek után a felszólalások után a nemzeti kisebbségek jogosan kérdezik: vajon a "nemzetállam" kifejezés megtartása nem jelenti-e azt, hogy Románia távlati politikájában ez a "magasztos cél", az, hogy Románia nemzeti szempontból egységes színű lesz, meg is fog valósulni? Innen erednek tehát félelmeink. Még van egy érvelem. Engedjék meg, hogy kimondjam néhány, a román nemzetet képviselő személyiség nevét, melynek hallatára minden román hazafi szíve megdobban és lelke felhevül: Ion Puscariu fogarasi, Vicentiu Babes krassó-szörényi, Simion Pop máramarosi, Ioan-Popovici Desianu aradi és Aurel Maniu krassó-szörényi képviselők. Ezek a mi elődeink hevesen tiltakoztak 1868-ban a budapesti parlamentben az ellen, hogy az egyik törvénybe - az 1868/64-es számú, a nemzetiségek jogait érintő törvényről van szó - a "nemzetállam" és a "nemzeti politika" kifejezések belekerüljenek. Úgy vélem, hogy most, 123 év elteltével, Románia, tehát nem Magyarország parlamentjében valóra kellene váltanunk elődeink akaratát, teljesítenünk kellene kérésüket, és ki kellene iktassuk a "nemzetállam" kategóriát az 1. tételből.

Úgyszintén volt egy javaslatom az első bekezdés 7. pontját illetően: "Az állampolgárok faj, nemzetiség, etnikai eredet, nyelv, vallás, nem, vélemény és politikai hovatartozás, vagyoni helyzet vagy társadalmi eredet tekintetében egyenlő jogokkal rendelkeznek".

A szövegben megjelenő megfogalmazás: "Az állam alapját a román nép egysége képezi", úgy hiszem, elméleti és tudományos szempontból nem helyes. Elsősorban a nép egyik, bizonytalan, elvont és vitatható tulajdonsága, az "egység", nem szolgáltathat alapot az állam létének. A "gyűlölt" diktátor idejében divat volt a következő jelszó: "a párt körüli szoros egység", "sziklaszilárd egység" stb. ... (Zajongás)

Dan Martian úr:

Uraim, mit akarnak? Egyformaságot vagy pluralizmust? Kérem, tartsák tiszteletben a felszólaló véleményét. Ha a parlamenti csoportok ellent akarnak mondani ezeknek a tételeknek, ezt a megfelelő időben, a legmegfelelőbb érvek segítségével szabadon megtehetik. Kérem, viselkedjünk a parlament tagjaihoz méltóan, őrizzük meg a beszélő iránt a tiszteletteljes, toleráns, illemtudó magatartást. Ez nem azt jelenti, hogy mindenkivel egyetértünk, de az álláspontokra feleljünk álláspontokkal, érvekkel, mert másként nem tudjuk véghez vinni az Alkotmányozó Gyűlés munkálatait. Ha valaki azt képzei, hogy a gondolkodásban és állásfoglalásban lehetséges a teljes egyöntetűség, a sziklaszilárd egyformaság, akkor illuziókat kerget. Pluralista országgyűlés vagyunk. Kérem önöket, ilyen szempontból viselkedjünk országgyűlési képviselőkhöz méltóan.

Hosszú Zoltán úr:

Másodsorban: egy jogállam keretein belül az állam alapját egy társadalmi egyezmény képezi, egy hallgatólagos megegyezés az állampolgárok között, akik jövedelmük egy részét összeteszik, vagyis befizetik a jövedelmük utáni adót az államkasszába, és ennek fejében bizonyos szolgáltatásokról kell számukra gondoskodni: a gyerekek oktatásáról, orvosi ellátásról, belső közbiztonságról, valamely külső támadás elleni védelemről. Ennek érdekében megszervezték az állami intézményeket, létezik egy államapparátus és állami tisztviselőket alkalmaztak. Innen származnak azok a kapcsolatok, melyek az állam és az állampolgárok között kell létezzenek, vagyis az az elv, mely

szerint az állam - minden intézményén keresztül - arra hivatott, hogy polgárait kiszolgálja, és nem fordítva. Ilyen értelemben az összes állami tisztségviselők, a miniszterelnökkel az élen, el egészen az utolsó hivatalnokig, az állam polgárainak az alkalmazottai, az állampolgárok fizetik őket az állam kasszájába befizetett adókból. Ez képezi tehát az állami alapot, erre kell az államnak támaszkodnia, és nem valamilyen elvont eszmére.

A 15. pontban egy új bekezdést javasolunk, amely a következőket tartalmazza: "A belső és a nemzetközi normák közötti, valamilyen elfogadott szerződésből származó törvény-ellentét esetén a nemzetközi jog által előírt normák kerülnek előtérbe". Ez a nemzetközi jogrendszerben elfogadott szabály, és úgy gondoljuk, hogy alkalmas arra, hogy alkotmányunk Alaptörvényeibe belekerüljön.

Az első tétel 18. pontjában, e mondat után: "Romániában a hivatalos nyelv a román", egy újabb kijelentést javasolunk: "A nemzeti kisebbségek anyanyelvének korlátlan használata biztosított". És a továbbiakban a tervezetben lévő megfogalmazást javasoljuk.

Ez a nemzetközi jog keretein belül és azokban a szerződésekben, melyekhez Románia csatlakozott, egyhangúlag elfogadott elv. Fontos elv, ezért ott a helye az "Alaptörvények" című fejezetben. Ha nem kerülne be az Alkotmányba, megtörténhetne, hogy rosszakaró személyek megpróbálhatnák ennek az alapvető jognak a korlátozását elérni. Szomorú tapasztalatunk az, hogy napjainkban is vannak a nemzeti kisebbségek saját anyanyelvi használatát akadályozó próbálkozások.

Kérem, engedjék meg, hogy két másik, személyes jellegű javaslatot is tegyek, én személy szerint úgy érzem, hogy ezeknek be kell kerülniük az Alkotmányba, ezért nem az RMDSZ-csoport nevében javaslom őket.

Nekem nem tetszik a 2. tétel 5. pontjának a megfogalmazása: "Az állam megköveteli és megkönnyíti minden társadalmi szervezet és kategória számára a közös Jó érdekében tett kölcsönös támogatást és együttműködést". Véleményem szerint ez a megfogalmazás mintha félreérthető, elvont lenne, és ebben az alakban semmiféle jogi értékkel nem rendelkezhet. Tudom, hogy ezt a mondatot egy modern nyugati ország alkotmányából vették át, de véleményem szerint hasonlít egy kommunista jelszóhoz. Mit jelent a közös Jó fogalma? Ráadásul nagy kezdőbetűvel. Létezik-e vajon a közös jó akkor, amikor, a jogászok tudják, hogy bármilyen szubjektív jognak valamilyen vele szorosan összefüggő kötelezettség felel meg a jogokkal rendelkező személyek részéről, tehát minden jó mások részére valamilyen nem-jót eredményez? Azután pedig, hogyan kérhetné az állam minden társadalmi szervezet és kategória együttműködését, amikor úgy, ahogy már az előbb említettük, ő magának kell a társadalmi kategóriákat kiszolgáltatnia? Vagyis ki kell szolgáltatnia az adófizető polgárokat, szeretem ezt így mondani, mert ez kell legyen a jogállam alapja: az adófizető állampolgár, hiszen tulajdonképpen ő az államban a legnagyobb érték. Az állam létezik a polgárokért, és nem fordítva.

Az utolsó megjegyzés: úgy vélem, hogy Románia zászlaján a színek, az Alkotmányban leszögezett sorrendnek megfelelően, a tradícióhoz viszonyítva éppen fordítva következnek; a történelmi források engem igazolnak, mert tudomásom szerint a színek mindig ilyen sorrendben voltak: piros, sárga és kék. A mostani sorrend pedig a következő: a rúdtól kezdődik a kék, majd a sárga és a piros; így aztán össze lehet téveszteni másik két ország zászlajával, melyeknek színük teljesen megegyezõ. Javaslom, hogy a zászlórúdtól kezdõdjön a piros, majd a sárga és a kék, és ilyenformán maradjon meg a zászló egyedinek.

Köszönöm.

(...)

Marian Enache úr:

Elnök urak,

Nagyrabecsült Alkotmányozó Gyûlés,

Tisztelt meghívottak,

elõdeink joggal mondhatták: *ubi societas, ibi jus*; akadémikus módon hívták fel figyelmét az eljövendõ nemzedékeknek arra, hogy az emberi társadalom számára nem létezhet élet jogrend nélkül.

Az új társadalomnak új jogrendre van szüksége, az új jogrendet pedig nem lehet életképesen felépíteni új Alkotmány

nélkül, melyben a valódi jogállam - a törvény és az állampolgárok államának - főbb irányvonalai kirajzolódjanak. Tulajdonképpen a román társadalom megújulásának, értékessé válásának ez a követelménye megegyezik azzal a szereppel és hellyel, melyet a nép az 1990. május 20-i szabad választások alkalmával nekünk szánt.

Ennek a megbízatásnak az értelmében ma a legnemesebb és legfáradságosabb utolsó szakaszt fejeztük be: az ország alaptörvényének, Románia Alkotmányának az elfogadását, lényegének újjászületését jelenti.

Az Országgyűlés által elfogadott Alkotmány értékét azoknak a politikai pártoknak a hozzájárulása és szándéka mutatja meg, amelyek megértették, hogy ezekben a nehéz pillanatokban a Románia számára oly rendkívül fontos demokratikus Alkotmány megteremtése és fenntartása elengedhetetlen követelmény.

Nem lehet nem megemlíteni és nem értékelni azt a tisztánlátást és tárgyilagosságot, melyről egyes személyiségek, képviselők, szenátorok tettek bizonyosságot; bár különböző olyan pártok tagjai voltak, melyek politikai döntésük értelmében az Alkotmányt nem szavazhatták meg, mégis az Alkotmány mellett szavaztak, felülemelkedve a csoportérdekeken, inkább az észérveket és az ország szükségét tarva szem előtt.

Nagyszerű és testvéri szellemű volt a nemzeti kisebbségek Románia Alkotmányára tett "mellette" szavazata, kivéve az RMDSZ-t; ebben a megpróbáltatásokkal teli időszakban bebizonyították jó románokhoz illő érzéseiket és azt a vágyukat, hogy a demokrácia által megteremtett egyetértésben és tiszteletben éljünk együtt. (*Taps*)

Az a népszavazás, melyre az Országgyűlés felhívja az ország polgárait, hogy véleményüket az Alkotmánnyal kapcsolatosan kifejezzék, közvetlen eszközt jelent arra nézve, hogy a népnek a sorsát érintő kérdésekben döntést kell hoznia.

Biztosak vagyunk benne, hogy az ország minden állampolgára tudja, hogy Romániának szüksége van erre az Alkotmányra annak érdekében, hogy az általános bizonytalanság veszélyét elkerülje.

Az új Románia megteremtésére és felemelésére tett szerény erőfeszítéseink eredményeképpen most egy európai stílusban, módszeresen kidolgozott népszavazat által létező Alkotmányunk van, amelyik szabályoz, és a demokrácia alkotmányosságának lényegét vonatkoztatja el számunkra, a társadalmi és politikai pluralizmus, az alapvető emberi jogok és szabadságjogok elfogadása és biztosítása, hiteles és igazságos igazságszolgáltatás és az emberi személyiség - az egész egyetemes értékrendszer legfontosabb része - védelmezése útján.

Egységes és összefoglaló kifejezéssel élve: a román politikában kulturális és alkotó esemény ment végbe, alapvető szabályozó eljárást valósítottunk meg, a hatalom és törvény közötti egyensúly alappontját jelöltük ki azáltal, hogy a társadalom ésszerű megszervezése szempontjából véglegesen elismertük az egyén sérthetlenségét, a párbeszéd hatékonyságát.

Világossá tesszük azok számára, akik nem akarják érteni, hogy az 1989-es decemberi forradalom által Romániában véglegesen megszakadtak azok a szálak, melyek a kommunista-kortévesztő redszert összetartották, hogy az ország új alkotmánya határozottan visszautasítja az államhatalom globális egységének az elvét, hogy megtiltja az egypártrendszer, ellentmond mindenféle diktatórikus, monokráciára támaszkodó próbálkozásnak, és nem ad semmilyen esélyt arra, hogy a zsarnoki vezetés megfertőzze a társadalom vagy a politika területét.

A román alkotmányos tradíció bölcsőjében megszülető, de a jelenkori alkotmányos jog modern fogalmaihoz és a nemzetközi közjoghoz szorosan kötődő új Alkotmány a románoknak a történelemben betöltött hivatását tükrözi, mégpedig azt teszi nyilvánvalóvá, hogy nem csupán sajátos szelleme és létének lényege által marad meg a történelemben, hanem a nemzeti és nemzetközi tényezők összekapcsolása által is.

Az új Alkotmány keletkezése és jogosultsága éppen az 1989. december 22-i román forradalom során jut kifejezésre; ennek mélyértelmű és visszafordíthatatlan jellegét az 1989. december 22-én tett, a forradalom állami vezető szervei által az országhoz intézett visszavonhatatlan történelmi Nyilatkozat célkitűzései tükrözik, melyek a valódi demokrácia, a jogállam, az emberi jogok és szabadságjogok, valamint a határokon kívül élő összes románok reményei beteljesülésének alappillérei.

Egészében véve az Alkotmány az állampolgárok jogait, szabadságjogait, de alapvető kötelezettségeit és sérthetlenségét is kiemeli, abból az alapelvől kiindulva, hogy egy demokratikus társadalomban a megengedett és a meg nem engedett között létező arány a közös jó függvénye.

Természetesen a jogok és szabadságjogok nem lehetnek végtelenek a társadalmi rend és béke, a többiek nyugalma és, miért ne, a szellem felsőbbrendűségének a rovására.

Az Országgyűlés által elfogadott alapokmány nemcsak az állampolgárok jogainak és szabadságjogainak széles skáláját tartalmazza, melyek között fontos helyet kap a magántulajdonhoz való jog, hanem politikai és jogi biztosítékok egész tömegét is, melyek szabályozni hivatottak, hogy a szabad ember egyedül a jogi törvénykezésnek és a keresztény törvényekben tükröződő közösségi érzésnek vetheti alá magát abban a társadalomban, amelyben él.

Románia Alkotmánya az állami közhatalom megalkotásának modelljeként áll előttünk, és olyan politikai-jogi eszközök körvonalazódását teszi lehetővé, melyek a kölcsönös ellenőrzés feltételei között képesek az államhatalom szerveit szétválasztani, együttműködtetni és kiegyensúlyozni annak érdekében, hogy azoknak az állami szerveknek az önkényeskedését, visszaélését vagy kitalációit, melyek az állampolgárok jogai és szabadságjogai, az általános nemzeti érdekek rovására mennének, megelőzhessék.

A politikai és törvényhozási hatalom lényegének tekinthető, kétkamarás szerkezetű országgyűlés az államhatalom rendszerében és az alkotmányos előírások költségvetésének területén jól elkülöníthető helyet foglal el, szerteágazó hatásköre van, ami lehetővé teszi, hogy a szabad választások eredményeként megjelenő ellenőrző és törvényhozói funkcióit a nemzetet képviselő szervként gyakorolja.

Románia elnöki tanácsa a végrehajtó hatalom fontos összetevője és a nemzeti egység egyik szimbóluma, ahol, közvetlenül a nép által, meghatározott időre választott elnök, politikai tényezőkkel való kapcsolatából eredően, az államhatalom és a társadalmi élet területein megmutatkozó egyenlőtlenségeket kiküszöböli, biztosítva ezáltal az emberi méltóságot, a demokráciát az intézményi hatékonyságot.

A kormány, az ország bel- és külpolitikáját megvalósító hatalom a választásokon megnyilvánult népakarat természetes kifejezésként alakult, és az országgyűlési képviselők közvetlen ellenőrzése alatt áll; ezek sajátos eszközökkel ellenőrzik és büntetik a végrehajtás esetleges kihágásait.

A helyi és megyei közigazgatási szervek a helyi önkormányzatok és a közszolgáltatás decentralizációjának elve alapján működnek, lehetővé téve ezáltal a helyi közösségek számára a saját hatalom gyakorlását annak érdekében, hogy szabad választások útján sajátos érdekeiket képviseljék.

Végül, a harmadik államhatalmi szerv, az igazságszolgáltatás számára olyan alkotmányos normák vannak előírva, melyek kétségtől a jogállam területére helyezik ezt a szervet.

A jog elsőbbsége, a bírák függetlensége és elmozdíthatatlansága, a Közigazgatásügyi Minisztérium elnevezés, a jog megbízhatósága csak néhány azok közül az Alkotmányban szavalt legfőbb értékek közül, melyek az igazságszolgáltatás terén a román társadalomból oly hosszú időn keresztül hiányoztak.

A hadsereg - a nép mellett a forradalom győzelmét meghatározó tényező és demokráciánk alapvető tartóoszlopa, mely a nép akaratának van alávetve, így politikai jellegét teljes mértékben elvesztette - szintén visszakapta az új Alkotmány által jól megérdemelt méltóságát és becsületét.

A szabad véleménynyilvánítás a román társadalomban már nem számít vétségnek vagy háládatlanságnak, melyet kínos szigorúsággal kell elfojtani, hanem a vélekedések, hozzáállások és meggyőződések kifejezésének eszközeivé vált, és ez a vélemények és a társadalmi nevelés minőségi fejlődéséhez vezetnek.

Ebben az értelemben a román sajtó, teljes szabadságánál fogva, felvállalta azt a sok fáradsággal járó szerepet, hogy befogadja és beépítse a konstruktív vélekedéseket civil társadalmunk tudatába, gyakran akár szembeszállva a különböző kétségekkel teli felfogások maradványaival.

Alkotmányunk egyik világosan kifejezhető sajátossága az, hogy a modern alkotmányjog számára hasznos intézményeket szervesen magában foglalja. Ilyen értelemben az állampolgárok jogait biztosító rendszerben előírták a "Nép Ügyvédje" intézményt, a svéd Ombudsman által ihletett jogi alakzatot, mely a világ több államában is elterjedt.

A másik, a XX. századi alaptörvényekhez igazodó intézmény, melyet a román Alkotmány bevezetett, az "Alkotmányszék"; ezt az európai elmélet szerint "az Alkotmány és a demokrácia szentséges jellegének határozott védelmezője"-ként is ismerik, és az alkotmányjogi értékek és alkotmányos rend biztosítása érdekében jött létre, valamint azért, hogy politikai téren a kisebbségben levő ellenzékot megvédje a többségi pártok vagy politikai

koalíciók esetleges törvényhozói "önkénteskedései"-től.

Az a tény, hogy végre népszavazás által létezik az Alkotmány, szükséges ugyan, de önmagában nem elégséges, mert az állami szervek és az állampolgárok jelenlegi felfogásában és állásfoglalásában inkább újító szellemének meggyökereztetése és ápolása válik igazán fontossá.

A társadalomtól és végső soron tőlünk, mindannyiunktól függ tehát, hogy sikerül-e majd befogadni és továbbadni az új alkotmány intézményeiben helyet találó új nevelési formát.

Az országgyűlés nem akarta, hogy az alkotmány elvont és személytelen felépítménnyé, vagy a politikai változásokhoz viszonyuló mozzanattá váljék, szándékunk az volt, hogy, a polgárok akaratával összhangban, a jelenkor szellemében és képességeink mértékét figyelembe véve hozzájáruljunk egy újabb fokozat eléréséhez a nép történelmének fejlődésében.

És mindez azért van, mert a társadalom "nem az értékek bálványozásának temploma, melyet emlékműveinek homlokzatán, illetve alkotmányos okmányaiban lelhetünk fel; a társadalom értékét az a megbecsülés adja, melyet ő maga tulajdonít az embernek emberrel való kapcsolatában".

Meg vagyunk győződve arról, hogy az Alkotmány népszavazás útján történő elfogadása a román közösségben megvalósítja a társadalmi megegyezést és az átmeneti időszak politikai értelemben befejeződik, ezáltal Románia új és valódi jogállam lesz a demokratikus országok sorában.

Nagyon jó érzés, nagyrabecsült elnök urak, kedves kollegák és tisztelt meghívottak, hogy e nagyszerű nemzeti munkálatok ünnepélyes alkalmából önökkel lehetek, és az általam képviselt parlamenti csoport, a Nemzeti Megmentési Front nevében kifejezem azt a meggyőződésemet, hogy közös erőfeszítéseink és szerény hozzájárulásunk által olyan alkotmány-felépítményt tárhatunk elfogadásra állampolgáraink elé, mely a modern demokrácia alapjaira helyezi Romániát.

Köszönöm. *(Taps)*

(...)

Domokos Géza úr:

Elnök urak,

Miniszterelnök úr,

Miniszter urak,

Tisztelt meghívottak,

Mélyen tisztelt Alkotmányozó Gyűlés,

az Alkotmány, a romániai hagyományba gyökerező alapokmány, de más tapasztalatokat is összegyűjtő, egymáshoz viszonyító és elfogadó szándék eredménye, olyan alaptörvények összessége, melyeket egyértelműen leszögezett és a jogállam által határozottan biztosított jogok és köteleességek megszilárdult rendszereként lehet értelmezni - így lehetne meghatározni a célt, mellyel a Romániai Magyar Demokrata Szövetség parlamenti csoportja szinte másfél éve elfoglalta helyét az Alkotmányozó Gyűlés soraiban.

Hogy megvalósítottuk-e, mi és Önök, és hogy milyen mértékben valósítottuk meg ezt a követelményt, majd az elkövetkezendő években derül ki. Már most megállapíthatjuk azonban, leadott szavazatunktól függetlenül, hogy az alaptörvényben kifejezésre jut, reméljük visszafordíthatatlanul, a kommunista zsarnoki múlttól való elszakadás.

Természetesen az Alapokmány kidolgozásának rögzös útjain olykor erős vihart kavart a jelenlegi társadalmi-politikai idők szele. A politika területén dúló harcok és feszültségek gyakran negatív hatással voltak arra az általános hangulatra, melyben az Alkotmányozó Gyűlés munkálatai lezajlottak. Talán ez is oka volt annak, hogy nem egyszer szabálysértés történt az alaptörvények kidolgozásának eljárásai tekintetében, ami olyan tételek és elvek visszautasítását, leszavazását eredményezte, melyeket azelőtt nagy többséggel fogadtak el.

Kötelességünknek tartom ezen alkalommal is megjegyezni, hogy az alapvető jogok tekintetében az Alkotmányban gyakrabban találunk, mint kellene utalásokat a törvényekre, melyeket ezután fognak, utólag elfogadni; így lehetőség nyílik arra, hogy ezek a jogok az akkori politikai körülményeknek megfelelően leszűküljenek. Ugyanúgy félreértéseket és kétértelműséget szülhetnek a jogállam működési rendszerében azáltal, hogy megkerülik a hatalom szétválasztása elvének határozott kinyilatkoztatását, világos tendenciák mutatkoznak arra nézve, hogy a központi hatalom az önkormányzatok rovására megerősödjön, következtelenségek adódnak az igazságszolgáltatást összefogó jogi keret meghatározásban, nem világos az Alkotmányszék hatásköre, és végül az alkotmánymódosítás rendkívül nehézkes, olykor lehetetlen eljárás.

A politikai légkör kedvezőtlen befolyására vonatkozólag nem tudjuk megkerülni az Alkotmány 6. szakaszában kimondott elveket. A nemzeti kisebbségek etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitásának megőrzését, fejlesztését és kifejezését biztosító alaptörvény eredetileg feltételezi a megfelelő szakaszokba illeszkedő, a hazai hagyományoknak eleget tevő, a jelenlegi társadalmi tapasztalattal összhangban levő és Románia által elfogadott nemzetközi dokumentumokban kifejezett jogok további biztosítását is.

Ebbe a szemléletbe teljes egészében beletartozik az, hogy a helyi közigazgatásban és az igazságszolgáltatásban az anyanyelv használata alkotmány által biztosított. Szomorúan kellett megállapítanunk, hogy a kezdeti nemes szándék és logika, a javasolt egyensúly megszűnt. A parlamentben képviselt erőkkel, különösen a többségi párttal történt politikai megegyezés ellenére ezeket a garanciákat tartalmazó előírásokat - bizonyos szélsőséges nyomás hatására - kiiktatták.

Tisztelt Alkotmányozó Gyűlés, ilyen körülmények között, tartózkodásunk, Románia nemzeti állammá való nyilvánítása tekintetében, megalapozott volt. Hiszen a tartózkodások, félmegoldások, az anyanyelv szabad használatát - a nemzeti identitás megőrzésének alapfeltételét - most és a jövőben akadályozó rendelkezések visszautasítása éppen erre a bejelentésre támaszkodik. Azt az érvet, melyet már oly sokszor hallottunk az Alkotmányozó Gyűlésen, miszerint az anyanyelv használata a közigazgatásban tulajdonképpen merényletet jelent az állam hivatalos nyelve, a román nyelv ellen, elfogultnak és alaptalannak érezzük.

Ezekből a megfontolásokból kiindulva parlamenti csoportunk tagjai, nem kényszerből, csupán lelkiismeretük és az általuk képviselt emberek iránti felelősségérzettől vezettetve, nem szavazták meg az Alkotmányt. Ugyanakkor az Alkotmányozó Gyűlés és az egész ország előtt ki szeretnénk jelenteni, hogy állampolgári elveinknek és a jogállam szabályainak megfelelően az alaptörvényt tisztelni fogjuk, és másokat is erre fogunk ösztönözni, természetesen anélkül, hogy megszűnjünk remélni, hinni és kellőképpen akarni azt, hogy Romániában a demokratikus erők összefogása által a jelen Alkotmány vitán felüli értékei újabbakkal egészüljenek ki. Ami még hiányzik, azt majd kiegészítjük, ami most árnyékban van, az majd kikerül a fényre, ami most még demokrácia-ellenes, a demokrácia jegyében születik majd újjá, és mindannyiunk érdeke - a romániai demokrácia - hasznára válik. (*Taps*)

(...)

Ion Ratiu úr:

Elnök urak,

Nagyrabecsült vendégek,

Tisztelt Alkotmányozó Gyűlés,

egy ország alaptörvényének, az Alkotmánynak egyesítenie kell az országot. Ezt a törvényt a nemzet által kibocsátott törvényként kell értelmezni és elfogadni. Az egyformaságnak nincs helye, de az Alkotmánynak elfogadhatónak kell lennie, és az ország népességének a legnagyobb része el is kell fogadja.

Akárhogyan is értelmezzük a dolgokat, bárhogyan is vezessünk le egy, országunk szavazati joggal rendelkező polgárai körében tett véleménykutatást, nem kerülhetjük el azt a megállapítást, miszerint Mihály király személyesen és közvetetten, és az alkotmányos monarchia a nemzet jelentős, talán fontos részének lelkivilágában és tudatában tekintélyre és rokonszenvre talált. (*Tiltakozás*). Azt mondtam, "talán".

A Keresztény-Demokrata Nemzeti Parasztpárt akarja a nemzeti egységet és aktívan küzd ennek érdekében. Ezért mi azt kértük, hogy a román állam kormányformáját a nemzet döntse el, népszavazás által, világosan és egyszerűen:

alkotmányos monarchia vagy köztársaság. A népszavazást pedig, a nemzettel az 1866 utáni valódi történelemnek az ismertetése után kell levezetni. Csak így, az ilyen népszavazás után lehet ezt a kérdést egyszer és mindenkorra méltányosan, igazságosan és demokratikus módon rendezni. Természetesen nem a nemzet többsége az - ami egyébként elfogadható lenne -, aki ráerőlteti a ma elfogadott Alkotmányt az alkotmányos monarchia híveire. Nem! Mert a nemzetet nem kérdezték meg. Az Alkotmányt az Alkotmányozó Gyűlés többsége, a Nemzeti Megmentési Front képviselői kényszerítik rá a polgárokra. Megkockáztatom, hogy teljes meggyőződéssel és nyugalommal hangot adjak annak a jóslatnak, - és a jövő majd beigazolja - hogy ez az Alkotmány a "Nemzeti Megmentési Front Alkotmánya" néven íródik majd be a román nemzet történetébe. (*Taps, éljenzés*) Látják, sikerült, megtapsolniuk?! Köszönöm.

Mi, a Keresztény-Demokrata Nemzeti Parasztpárt, azonban, demokratikus párt vagyunk. (*Tiltakozás*) Majd meglátják a megfelelő időben. (*Fokozott tiltakozás*) Mi elfogadjuk és el is fogjuk fogadni a nemzet döntését. Ha a nemzet a köztársaságot választja, mi ezt elfogadjuk, de ha ez lenne a nemzet akarata, akkor mi parlamenti köztársaságot akarunk, és nem elnöki köztársaságot. A ma megszavazott Alkotmány túlon túl nagy hatalommal ruházta fel az elnököt. Például: bármilyen törvényt visszaküldhet az országgyűléshez újravizsgálás céljából. Akkor pedig, amikor súlyos alkotmányellenes cselekedeteket követ el, igaz, hogy az országgyűlés felmentheti tisztségéből, de csak vesződséges és hosszú eljárás útján, amint arra biztonnyal emlékeznek a bányász-akció során. (*Tiltakozás*) És nem veszti el automatikusan mentelmi jogát, és nem kell azonnal a bíróság előtt megjelennie. A kérdést népszavazással oldják meg, ami az elnök számára adott újabb hatalom.

A kormánynak szintén túl nagy a hatalma. Ez nem feltétlenül a képviselőházból ered, hanem tőle függetlenül. A kormány azonban akármilyen gazdasági intézkedést megvalósíthat anélkül, hogy azt a parlament megvitatná. Sőt, még hat hónapra meg is újítható ez a hatalom, és az eljárás még meg is ismételtethető.

Azután: a hatalom szétválasztása az állam keretein belül sehol sincs határozottan leszögezve.

Ezenkívül mi az Alkotmányszék ellen vagyunk.

Végül pedig úgy véljük, hogy az állampolgárok azon alapvető joga, hogy az Alkotmányt megváltoztassa, illetve módosítsa, súlyosan korlátozott. Ezt a jogot csak akkor lehet érvényesíteni, ha legalább félmillió aláírás gyűl össze az ország megyéinek legalább felében, és ha mindenik megyében legalább húszezer aláírás van. Ezeket a feltételeket szinte lehetetlen megvalósítani.

Hölgyeim és uraim,

ezek azok a főbb okok, amiért a Keresztény-Demokrata Nemzeti Parasztpárt a jelen Alkotmány ellen van.

Köszönöm, hogy meghallgattak. (*Taps*)

(...)

René-Radu Policrat úr:

Elnök urak,

Tisztelt Alkotmányozó Gyűlés,

Tisztelt meghívott hölgyek és urak,

kérem, engedjék meg, hogy önökhöz szóljak és önökön keresztül minden román állampolgárt, valamint azokat is megszólítsam, akik az élet minden viszontagsága ellenére románok maradtak, akkor is, ha most nincsenek itt jelen, hogy elmondhassák önöknek, hogy ez a pillanat döntő.

Hónapok munkája után gyűltünk itt egybe, hogy számot adjunk tevékenységünkről. Sajnálattal kell megállapítanom anélkül, hogy akár egy pillanatig is lebecsülném azt a hatalmas előrehaladást, amit a legtöbb, valóban, vitán felül demokratikus előírás esetében elmondhatunk, hogy néhány intézkedés, sajnos a fontosabbak közül, nemkívánatos módon beárnyékolja az Alkotmányt jellegét. Mindezek arra készítetnek, hogy kijelentsem: nem ez a jó Alkotmány, amire Romániának oly nagy szüksége van. És kérem, engedjék meg, hogy elmondjam, miért.

Úgy vélem, kötelességünk lett volna ahhoz, hogy bebizonyítsuk: valóban megtámadhatatlan Alkotmányt kívánunk létrehozni, még mielőtt a tulajdonképpeni kidolgozásnak nekikezdtünk volna, népszavazás által eldönteni a kormányformát. Mivel ez nem történt meg, az alkotmány jellegében tettünk kárt. Állásfoglalásunk a jövőben súlyos és véget nem érő feszültségeket eredményezhet. Az, hogy nem mondtuk ki világosan és egyértelműen a hatalom szétválasztásának elvét, olyan érveket hozva fel ezzel kapcsolatban, melyek egyáltalán nem meggyőzőek, az egész építményre vonatkozó káros kétértelműséget eredményezett.

Véleményünk szerint Románia számára az elnöki parlamentáris rendszer nem a legkedvezőbb. Jobb lett volna a kimondottan parlamentáris rendszer.

Az Országos Katonai Védelem Legfelsőbb Tanácsának a megalakítása, ennek szerkezete és hatásköre - úgy véljük - nem a valódi védelemi szükségeknek tesz eleget, a modern Alkotmányba idegen szervként illeszkedik be. Mivel a hatalom szétválasztásának elvét nem vettük figyelembe, az igazságszolgáltatási hatalom egyszerű hivatalosság lett, és elvesztette azt a jogát, hogy a törvények alkotmányossága tekintetében nyilatkozzon. Az igazságszolgáltatási hatalom elvesztette semlegességét: a részrehajlás nélküli bírói szerepkört.

Sajnos, az Alkotmányszék a legkevésbé demokratikus, a legveszélyesebb és legönkényesebb intézmény. Nem érdemes most az ellene szóló érveket újra felhozni. Azt viszont ki kell mondanom, hogy az az Alkotmány, amely megengedi, hogy létezzen, vagy - még súlyosabb - szentesíti annak az intézménynek a létét, amelyik 5 kinevezett emberen keresztül a parlamentáris rendszert minden ellenőrzés nélkül lebéníthatja, hiszen a választott intézmények fölött áll, demokratikus jellegében csorbát szenvedett.

Ezek a főbb, de nem az egyedüli kérdések, melyeken gondolkodom.

Hölgyeim és uraim,

ilyen körülmények között a politikus, aki felelőssége tudatában van, két veszélyes eshetőség között választhat: felvállalja, vagy nem az Alkotmány elfogadásának vagy visszautasításának a feladatát? ... és felteszi a kérdést: mi a jobb? Elfogadjon egy olyan Alkotmányt, amely túl sebezhető, az önkényességnek és visszaéléseknek kitett országában a demokrácia kibontakozását még sok évig akadályozó törvényrendszert alkot, vagy minden kockázat ellenére utasítsa vissza azt az alaptörvényt, amely nem felel meg törekvéseinek, a megélt valóságnak és az őt megválasztó közösségnek?! Ebben a súlyos helyzetben kell nekem is döntenem.

Abban a reményben, hogy megértettek, és tudják hogy állásfoglalásom nem rejt semmiféle kicsinyes, önző vagy egyéni érdeket, már csak a koromnál fogva sem, csupán hazám érdekeit szem előtt tartva, köszönöm figyelmüket és türelmüket. (*Taps*)

Fordította: *Szász Tibor*

* Forrás: *Geneza Constitutiei României*, Bucuresti, Regia Autonoma Monitorul Oficial, 1998 63-67; 70-71; 74-75; 77-78; 80-82; 1051-1053; 1056-1059.

- [Varga Attila: A román Alkotmány módosításának időszerűsége \(elvi szempontok, javaslatok, észrevételek\)](#)
- [Kántor Zoltán: Az állam és az alkotmány](#)
- [Takács Ferenc László: Alkotmányosdi](#)
- [Toró T. Tibor: Alkotmányozás és közösségi felelősség](#)
- [Tóth Judit: Alkotmányos hit - politikai illúziók nélkül](#)
- [Veress Emőd: Az 1991-es román Alkotmány reformja](#)
- [Victor Ducelescu: Az Alkotmány felülvizsgálatának néhány elméleti és gyakorlati szempontja](#)
- [Iulian Poenaru: Gondolatok egyes alkotmányos rendelkezések demokratikus természetéről](#)
- [Dr. Sulyok István: Az alkotmányosság kérdése Romániában](#)
- [Dr. Willer József: A kisebbségi jog az utódállamok alkotmányaiban](#)
- [2.2. Az 1991-es Alkotmány vitája. Az alaptételek megvitatása](#)
- [Michael Mann: Megállította-e a globalizáció a nemzetállam emelkedését?](#)
- [Kiss Dénes: A határon túli magyarság egészségügyi helyzete és a státustörvény egészségügyi kedvezményeivel szembeni viszonyulása](#)
- [Balázs Sándor: Hatvanéves a "Huszonkét év"](#)

- Jobbágy István: A kisebbségek fogalmának meghatározási problémája a nemzetközi kapcsolatokban
- Tóth Károly Antal: "A nemzet halott!"
- Zakota Zoltán: A romániai magyarság intézményrendszerének gazdasági feltételeiről
- Demény Gyöngyvér: Kisebbségek oktatási jogai és a magyar tannyelvű felsőfokú oktatás Romániában
- Gáti Attila - Orbán Márta: Privatizáció és vállalatértékelés
- Nagy Csongor István: A romániai kisebbségi jog 1945 és 1989 közötti történetének tendenciái, különös tekintettel a romániai magyarság történetére (I.)
- A nemzetiségi irodalom válogatott bibliográfiája 1990
- Az alkotmány-javaslat főbb szakaszai

(c) Jakabffy Elemér Alapítvány, Media Index Egyesület 1999-2004
Impresszum | Médiaajánlat | Adatvédelmi záradék